

A una dècada de l'any 2000

Peter Henriot, sj.

1. Problemàtica

- a) pobresa aclaparadora
- b) cursa d'armaments
- e) dany ecològic

2. Anàlisi

- a) el capital
- b) impacte de la tecnologia
- e) la "Seguretat Nacional"
- d) cultura del cientisme

3. Reptes

- a) problemes relacionats amb l'Ordre Econòmic Internacional
- b) el problema del sofriment humà
- e) la seguretat des del punt de vista de la supervivència
- d) problemes futurs entorn al desenvolupament

Aquest Quadern recull la ponència de l'Autor al Congrés Internacional de Directors de Centres Socials de la Companyia de Jesús, (maig 1987). Peter Henriot, sj. és el Director del Center of Concern de Washington (USA)

1. PROBLEMÀTICA

Dintre d'una dotzena d'anys ens acostarem a la fi del tercer mil·lenni cristià. L'any 2000 es presenta com una fita important en l'itinerari de la història de l'home. Tot i així, no resulta excessivament dramàtic afirmar que, sense una gran transformació en el curs dels desenvolupaments actuals, no arribarem a l'any 2000 d'una manera humana i humanitària.

Dic això en base a tres grans problemes globals amb els quals s'enfronta el nostre progrés com a família humana. Es tracta de problemes que preocupen totes les societats, tant les anomenades societats "desenvolupades" com les societats "en vies de desenvolupament".

a) Pobresa aclaparadora

Una pobresa aclaparadora continua destrossant les vides de cents de milions de germans nostres d'arreu del món. La fam i la desnutrició no són més que un signe, per bé que el més dolorós, de la nostra aparent incapacitat o manca de voluntat per tal d'aficionar l'economia mundial de tal manera que pugui resultar profitosa a tota la humanitat. Les Nacions Unides calculen que quinze milions de persones moren a l'any de fam i desnutrició: unes 44.000 persones per dia. La majoria d'elles són nens. El fracàs en no poder resoldre adequadament els problemes de la fam, Fatur, Fanalfabetisme, la manca d'habitatge i la malaltia (problemes que formen part del destí de la majoria de la humanitat) demostra una manca de visió deplorable i un profund desordre de prioritats.

Els problemes socio-econòmics de la major part del Tercer Món millor dít, dels "dos Tercers Mons", car allí és en viu la majoria de la família humana- no milloren sinó que empitjoren, En l'actualitat, la població mundial és de cinc mil milions d'habitants i hom calcula que es duplicarà en els propers 35-40 anys. El noranta per cent d'aquesta població que s'aurà duplicat es trobarà al bell mig de la pobresa, a Llatinoamèrica, Asia i Africa. Les poblacions urbanes del Tercer Món creixen en proporcions cada vegada més grans. Només per tirar endavant amb el nivell normal de inisèria -és a dir, no per millorar sinó per no anar enrera- es necessitarien immenses despeses de diners, talent i imaginació. I es tracta de despeses que, per regla general, no es troben en les llistes de prioritats dels líders polítics del món.

També en el Primer Món la pobresa és un gran problema. Als EUA, per exemple, gairebé un quize per cent de la població viu per sota de la "línia de pobresa" definida pel govern. Un de cada quatre nens, i un de cada dos nens negres, viuen per sota d'aquesta línia. En tot el món industrialitzat, la recessió ha provocat Fatur, la inflació i la reducció dels serveis socials. Tot això ha tingut conseqüències desastroses per als pobres.

b) Cursa d'armaments

La cursa d'armaments i la constant amenaça d'una guerra nuclear augmenten cada dia. L'augment de les armes convencionals, la proliferació de les capacitats nuclears i el deteriorament de les converses sobre el control de les armes i el desarmament creen un problema que afecta totes les nacions del món. Avui en dia, sis nacions (La Unió Soviética, Gran Bretanya, Estats Units, França, Xina i Índia) pertanyen al club nuclear. Tres o

quatre nacions més podrien tenir ja armes nuclears o estar a punt de tenir-ne (possiblement Sudàfrica, Brasil, Argentina, Pakistan i Israel). En els deu/quinze anys propers, hom calcula que de sis a vuit nacions més, podran disposar d'armes nuclears; més un o dos grups terroristes! La política de dissuasió ha esperonat la carrera d'armaments i ha atret cap a si l'escàs capital de què hom disposava per a projectes que pretenen resoldre les necessitats humanes. El comerç d'armes prospera, tant en les nacions, riques com pobres.

c) Dany ecològic

El dany ecològic causat pels models de creixement humà constitueix una amenaça per als biosistemes del planeta. Les conseqüències ambientals de les activitats humanes transcendeixen les fronteres nacionals, tal com podem experimentar diàriament amb l'allau del pluja àcida a Nordamèrica i a Europa, l'expansió del procés de desertització a les nacions del Sahel, i els canvis climatològics globals causats per la deforestació a l'Amazònia. Els creixents nivells atmosfèrics de diòxid carbònic comencen a produir l' "efecte hivernacle", temut per molts científics: un perill mundial que podria tenir conseqüències catastròfiques per a la producció d'aliments. El buidament de la capa d'ozon, a causa de l'acumulació dels clorofluorocarbons en l'atmosfera, amenaça tota forma de vida amb dosis nocives de radiació ultravioleta.

L'erosió del sòl amb sistemes agrícoles no apropiats i la pol·lució de l'aigua amb deixalles tòxiques amenaça la capacitat del globus d'alimentar la família humana. El consum de combustible fòssil representa un recurs limitat i crea una seriosa pol·lució atmosfèrica. Txernobyl fou una dramàtica manifestació dels perills de la dependència de l'energia nuclear. En gairebé totes les societats el deteriorament ecològic afecta predominantment els pobres.

2. ANÁLISI

Quines són les conseqüències de la problemàtica global que acabem de descriure? La barreja d'influències que configuren el nostre planeta petit, limitat, interdependent i amenaçat, i amb conseqüències per a la problemàtica que acabem de descriure, es fàcil d'identificar. Sense voler proposar una anàlisi exhaustiva, podria suggerir que les influències principals inclouen l'activitat del capital, l'impacte de la tecnologia, la ideologia de la seguretat i la cultura cientista.

a) El capital

Durant els últims trenta anys, el capital ha esdevingut extremadament mòbil. Per tal d'obtenir un major guany en les inversions, s'ha mogut pertot arreu a la recerca de llocs de producció i de mercats. El caràcter transnacional del capital, situat en societats anònimes i banes que es troben primàriament al Primer Món, influeix l'economia i la política de tot el món. Aixó es fa evident avui en dia, sobretot en la crisi del deute. Massa sovint, el capital només és responsabilitat dels qui l'administren i no de les comunitats afectades; la seva tendència només es mou per valors orientats a obtenir guany, en comptes d'estar al servei (de les necessitats i de les aspiracions dels pobles locals).

Per exemple, a fi d'assegurar-se un profit més gran, les indústries de molts països del Primer Món s'han traslladat a zones del Tercer Món, on poden trobar mà d'obra barata, impostos baixos, una reglamentació mínima i condicions "estables". S'han desenvolupat zones franques en països asiàtics, llatinoamericans i africans, que no beneficien en res les poblacions d'aquests països. Un exemple xocant i recent d'això és el trasllat de moltes societats anònimes de Hong-Kong, Taiwan i Israel als anomenats "homelands" de Sudàfrica. Per la seva part, les comunitats locals del Primer Món, que van abandonar aquestes indústries, pateixen l'atur i la conflictivitat social.

De la mateixa manera, els models comercials representen cada cop més l'interés del poderosos. Tal com va assenyalar Pau VI, ara fa vint anys, a la Populortun Progressio: "Sense cap normativa superior, la tendència del comerç internacional és la de fer que els rics esdevinguin més rics, mentre que els pobres es desenvolupen d'una manera més lenta, si és que se'n surten". Les fortes fluctuacions dels preus de les comoditats bàsiques i la restricció de l'accessibilitat al mercat en els països del Primer Món han tingut, com a conseqüència, el retrocés del creixement económic del Tercer Món.

b) L'impacte de la tecnologia

L'impacte de la tecnologia en anys recents -i el seu impacte potencial en els anys vinents- no pot ser menystingut. El que s'ha anomenat la "revolució del micro-chip" ha transformat radicalment els desenvolupaments industrials dels últims anys, sense tenir massa en compte, però, les conseqüències humanes. Uns computadors cada vegada més sofisticats substitueixen les feines físiques i mentals ordinàries, dutes a terme per homes i dones, a les fàbriques i als negocis. Els robots desplaçen els treballadors en les línies de muntatge i constitueixen un repte els avantatges que ofereixen els consorcis de mà d'obra barata dels països desenvolupats. El

processament automàtic de dades fa que es contregui el fradicional mercat laboral per a milions d'empleats i de secretàries.

Es evident que la tecnologia no es troba lliure de connotacions valoratives; implica certes conseqüències sócioculturals i econòmiques. Per aixó, tenen gran importància problemes com ara: qui controla la tecnologia? quins valors guien el seu desenvolupament i la seva execució? en quins interessos s'usen les noves tecnologies? quines conseqüències secundàries tenen l'adopció de tecnologies? Aquests problemes es plantegen amb una urgència més gran en el moment en què els desenvolupaments biotecnològics (òrgans artificials, la concepció en tubs proveta, etc.) presagien una remodelació de la nostra concepció del que és "humà".

c) La seguretat nacional"

Pertot arreu, la ideologia de la seguretat nacional promou plans d'acció que afecten la participació política, els plans econòmics, les distribucions de pressupostos i les aliançes internacionals. La seguretat -definida en termes estrictament militars i estragégies- ha esdevingut progressivament el factor més influent dels grups que prenen les decisions. Les violacions dels drets humans a llocs del Primer, Segon i Tercer Món es justifiquen en nom de la doctrina de la seguretat nacional. La infiltració de grups activistes en els poders del Primer Món, la prohibició de sindicats lliures a les nacions del Segon Món i la supressió de les organitzacions camperoles en països del Tercer Món són exemples d'accions dutes a terme per tal de promoure i protegir la seguretat nacional. L'activitat secreta" prospera pertot arreu.

La Unió Soviètica manté tropes a l'Afganistan i reprimeix qualsevol dissensió dels seus aliats del bloc occidental a causa del que considera una amenaça a la seva seguretat nacional. Estats Units parla de seguretat nacional per tal de justificar les seves accions a Centramèrica i la seva ingerència a l'Orient Mitjà. Ambdues superpotències -així com moltes altres nacions del món- realitzen immenses despeses per adquirir instruments de mort sota el guiatge de la ideologia de la seguretat.

d) La cultura del cientisme

Una anàlisi més completa de les influències en la nostra societat contemporània ha d'anar més enllà de totes les estructures econòmiques i polítiques. Hem d'examinar les estructures culturals que configuren el significat i analitzen els valors, les visions, els mites, símbols, somnis i consensos que marquen la direcció de les societats. La fe i la religió constitueixen poderoses estructures culturals, que de vegades s'empren per donar suport al "status quo" o a la crida en favor de la justícia i de la pau.

Important fenomen contemporani que revela una anàlisi cultural es el fet que l'acceptació acrítica de la tecnologia és un símptome de quelcom molt, més profund: la cultura del cientisme. El cientisme domina en els ambients del Primer Món, i amb el suport d'institucions governamentals de societats anònimes multinacionals, esdevé dominant en moltes parts del Tercer Món. Com a producte de la Il·lustració, la proposta científica ofereix un acostament racionalista i mecanicista a la vida. Les persones són tractades com objectes i manipulades en la recerca de metes de guanys comercials, víctimes del que Joan Pau II anomena l'economicisme". Hom no té cap, o ben poc, respecte per la terra. El progrés, sovint definit i comptabilitzat en termes estrictament quantitativs, esdevé el terme final que afecta totes les

decisions. L'ètica occidental, la de la raça blanca i els valors masclistes, influeix les "èlites" dominants.

Aquestes quatre influències importants (capital, tecnologia, seguretat i cientisme) es troben interrelacionats de moltes maneres. Qualsevol anàlisi mostraria, per exemple, que la moderna tecnologia de la comunicació i dels transports fa possible el moviment de capital que practiquen les multinacionals i els bancs. Les tècniques de la seguretat nacional són promogudes per un cientisme que tracta les persones com si fossin objectes. La inversió de capital necessita les condicions "estables" garantides pels estats que practiquen la doctrina de la seguretat nacional. I una confiança exagerada en la ciència considera que els greus problemes socials són una "dificultat tecnològica" i ignora les més pregoneres realitats humanes en aquests programes com si fossin només esforços deguts al desenvolupament.

3.REPTES

Un examen de l'escena internacional des del punt de vista de la justícia social i de la pau presenta molts reptes seriosos que reclamen la nostra atenció. Es tracta de les dimensions concretes i específiques de la problemàtica global que he esbossat en la primera part d'aquest article. Obviament, no és possible examinar tots els reptes. D'acord amb el nostre propòsit, voldria establir quatre categories de reptes particularment significatius i tractar breument d'un o dos exemples de cada categoria.

a) Problemes estructurals relacionats amb l'ordre econòmic internacional

Crec que el problema econòmic més seriós en les relacions Nord-Sud és el problema del deute exterior dels països en vies de desenvolupament. El Banc Mundial calcula que la quantitat total que el Sud deu al Nord és aproximadament de més d'un trilió de dòlars. Segons l'estat actual del dòlar, el deute ha crescut un 60% de 1980 a 1986. Algunes de les nacions deutores, més gran són: Brasil, amb 104 bilions de dòlars; Mèxic, amb 98 bilions de dòlars; Argentina, amb 51 bilions de dòlars; Veneçuela, amb 33 bilions de dòlars; Filipines, amb 27 bilions de dòlars; Xile, amb 22 bilions. Els governs i els bancs del Primer Món s'han preocupat molt cada vegada que algun govern del Tercer Món ha retallat unilateralment el servei del deute (com és el cas del Brasil i de Perú).

Les conseqüències del deute són desastroses per al benestar de la gent del Tercer Món. En primer lloc, els esforços en ordre al desenvolupament s'han aturat en molts casos, en la mesura en que els governs s'esmerçaven en obtenir divises per tal de satisfer els pagaments del servei al deute. Un 60%, -i, en alguns casos, més- dels guanys de les exportacions dels països en vies de desenvolupament es destina a servir el deute (tot deixant-ne intacta la part més important). La crisi actual del deute es resol (pagant lletres vençudes per tal de servir els préstecs) amb mitjans que només poden intensificar una futura crisi del deute, és a dir, tot demanant préstecs a interessos més alts. D'aquesta manera, el capital no es troba disponible per a cobrir les necessitats bàsiques del desenvolupament.

Una altra conseqüència d'aixó és que, per tal d'estar en condicions d'obtenir nous préstecs, els països deutors han de reestructurar llurs economies a fi de poder guanyar divises. Per exemple, aixó fa que en la producció agrícola les collites per al consum nacional esdevinguin collites destinades a l'exportació. El paquet tradicional de les "condicions" del FMI d'ajustament de les polítiques locals inclou la devaluació de la moneda, la reducció de la despesa governamental, l'augment de les taxes d'interés nacional, l'eliminació del control sobre els preus, la imposició de control sobre els sous, l'augment dels impostos i la disminució de la quantitat de diner.

Aquest programa de condicions ha imposat severes mesures d'austeritat, presecindint del fet que, en alguns casos, certes reformes estructurals poguessin ser necessàries. Aquesta situació ha tingut greus conseqüències per als pobres i per a una part de la classe mitja. Les devaluacions de la moneda augmenten el cost de les importacions (com és el cas dels productes alimentaris) i el cost de les importacions que són essencials per a projectes de desenvolupament (les importacions d'oli, per exemple). Quan aixó es combina amb la reducció dels programes socials i la imposició de controls sobre els sous, l'augment que es produeix en el cost dels aliments i en el transport redueix els ingressos reals dels pobres que viuen a ciutat, els quals

han de despendre una part important de llurs ingressos per tal d'adquirir aquests béns. Hom retalla el poder adquisitiu i queda afectada la capacitat de satisfer les necessitats humanes bàsiques. També l'augment dels impostos, quan graven sobre el consum o en qualitat d'impostos sobre el valor afegit, fa pujar el cost de les necessitats humanes bàsiques. La reducció de la despesa governamental fa baixar els serveis socials, els subsidis alimentaris i l'ocupació pública, tenint en compte que els pobres i les classes treballadors depenen d'una manera desproporcionada de tot aixó.

. Els resultats d'aquesta situació en les vides dels pobres s'han fet dolorosament evidents a l'Àsia, Llatinoamèrica i l'Àfrica. Un estudi de la UNICEF, que està a punt de ser publicat, titolat *Adjustment with a Human Pace*, i que podríem traduir "Ajustaments amb rostre humà", mostra les conseqüències de les polítiques d'ajustament des del punt de vista de llur efecte sobre les famílies més pobres dels països en vies de desenvolupament. La seva conclusió global és que minva el nivell de salut i de serveis educacionals mentre que s'estén pertot arreu el deteriorament de la salut i de l'alimentació. La despesa governamental "per cápita" en salut i educació s'ha reduït en gairebé la meitat de les nacions d'Àfrica i de Llatinoamèrica durant els últims deu anys. Per exemple, a Llatinoamèrica hi ha hagut un 61% de reducció dels ajuts a la salut i a l'alimentació i un 59% de reducció dels ajuts destinats a l'educació. Segons aquest estudi, la desnutrició, els nounats que neixen amb poc pes, i la mortalitat infantil augmenten entre els pobres de països, com ara Barbados, Belize, Bolívia, Xile, Jarnáica Filipines, Uruguai i diversos països africans.

Atés el dràstic estat de la qüestió causat per la crisi del deute, la recent declaració de la comissió vaticana "Justícia i Pau" ("Un acostament ètic al problema del deute internacional") diu molt clarament: "El servei del deute no pot resoldre's al preu de l'asfíxia de l'economia d'un país; cap govern no pot moralment demanar al seu poble privacions que siguin incompatibles amb la dignitat humana." Com han declarat el Vaticà i altres instàncies, la crisi del deute és un símptoma dels problemes més profunds que afecten les relacions Nord-Sud. L'única solució a llarg termini es trobaria en l'assoliment de canvis significatius en les estructures de l'ordre econòmic internacional, les estructures del comerç, de l'ajut, de les inversions i en els centres de presa de decisions.

b) El problema de sofriment humà

Quan el Pare Arrupe, en 1980, va demanar a la Companyia de Jesús que prestés una atenció especial a la difícil situació dels refugiats, va parar esment d'una manera particular en la dimensió religiosa del problema. Ens va recordar que els refugiats portaven en llurs persones les marques del Crist sofrent: ferits, menyspreats, sense un lloc on poder reposar. Certament, un dels majors reptes internacionals amb els quals s'enfronta la família humana avui és el de com ocupar-se d'aquest gran nombre de desarrelats, víctimes dels daltabaixos polítics i econòmics.

Els refugiats són predominantment dones i nens (70-80%). Fugen en massa, poblacions senceres, més que no pas individualment. Pateixen increïbles penúries, a la recerca d'un lloc on refugiar-se, anant d'un lloc a l'altre, desarrelats, sense res, sense llar. Llur sofriment físic està fet de por, alienació, discriminació i manca d'esperança. Llur adaptabilitat als camps de refugiats i a les noves situacions és un meravellós recordatori de la força de llur condició humana.

El nombre actual de refugiats a tot arreu varia molt segons els diferents informes. Les causes d'això són dues: en primer lloc, el problema de definir que és un "refugiats"; i, en segon lloc, la dificultat de reunir estadístiques acurades.

La definició que empra l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Refugiats inclou tothom qui "a causa d'una por suficientment fonamentada de ser perseguit per raons de raça, religió, nacionalitat, pertinença a un determinat grup social, o adhesió a una opinió política, es troba fora del país de naixença i no pot o, a causa d'aquesta mateixa por, no vol servir-se de la protecció d'aquest país." Aquesta definició té limitacions serioses. Per exemple, com es pot confiter el motiu subjectiu de la "por"? Que caldria pensar d'altres motius de la por, a més a més de la persecució, com, per exemple, la guerra o el conflicte civil?

Que cal dir dels qui fugen empesos per una situació econòmica insostenible? I dels qui són marginats a l'interior del país?

Les estadístiques acurades es troben afectades pels procediments administratius dels polítics i de les nacions. Com assenyalava en 1986 el World Refugee Service: "Pot formar part de l'interès polític d'un govern el rebaixar les xifres de la població de refugiats o, en d'altres casos, donar-ne xifres inflades". La manera, segons la qual es classifiquen i es comptabilitzen les persones admeses en un país canvia molt segons el país de què es tracti.

Si admetem el problema amb les dades que ens ofereix, podem acceptar els càlculs del World Refugee Survey (1986), segons el qual hi ha prop de dotze milions de refugiats a tot el món, i com a mínim uns deu milions més que pateixen la disgregació a l'interior de llur propi país. Aquestes xifres inclouen 350.000 moçambicans fora de llur país i entre 900.000 i 1.800.000 que pateixen la disgregació al propi país. Prop de 5 milions d'afany fora del país i un milió que pateix la disgregació al propi país. 1.200.000 etiòps fora del país i entre 700.000 i 1.500.000 que pateixen la disgregació al propi país. 180.000 salvadorenys fora del país i uns 500.000 que pateixen la disgregació al país propi. Dos milions de palestins. Tres milions i mig de sudafricans víctimes de la disgregació al propi país. De 400.000 a 800.000 libanesos que pateixen la disgregació al propi país. Uns 300.000 cambodjans fora del seu país.

Quines són les causes de l'existència dels refugiats? En un detallat estudi, fet pel Center of Concern en 1983, Michael J. Schultheis S.J. (que pertany a l'equip del Jesuit Refugee Service) deia que "les principals onades de refugiats des del final de la segona guerra mundial són el resultat directe o indirecte del conflicte entre la Unió Soviètica i els Estats Units." El conflicte entre les dues superpotències desemboca en la intervenció militar directa (Vietnam i Afganistan); o en la intervenció militar indirecta mitjançant el suport a les faccions en conflicte ("contras" a Nicaragua i cubans a Angola); o en el suport econòmic i la pressió amb els sistemes polítics compatibles amb els interessos de les superpotències. Segons Schultheis:

"Aquests mètodes per tal d'estendre el conflicte Est-Oest no haurien de ser considerats d'una forma separada ni isolada sinó que hauríem de considerar-los com elements d'una estratègia global, mitjançant la qual una superpotència tracta d'ajudar un règim amic o afeblir un règim poc amistós... Les superpotències, en la mesura en què poden, manipulen i controlen els interessos interns tot seguint una direcció consistent en els seus interessos i favorable a aquests. Segons això, hom promou "élites" internes i els interessos de classe."

L'interès mundial pels refugiats i les respostes generoses en forma d'ajut han estat grans. Però sorgeixen algunes tendències perturbadores. Els esforços recents, al Primer Món, com el grup

"Ban Aid", per tal de reunir quantitats de diners per ajudar els refugiats han coincidit amb les cada vegada més restringides condicions d'admissió a tothom qui cerca una llar a Europa o Estats Units. "Cada vegada més, els refugiats són presentats no com gent que cerca ajut sinó com a gent que constitueix una amenaça a l'ordre; no tenen problemes: són el problema" (1986, World Refugee Survey). La situació dels qui cerquen asil a molts estats europeus ha empitjorat en els últims anys; en concret a la República Federal d'Alemanya, França, Gran Bretanya, Suïssa i d'altres països hom ha imposat exigències serioses per tal d'obtenir el visat. Els Estats Units continua essent el primer país del món per a l'establiment de refugiats; però, darrerament, hi ha hagut una tendència descendent a admetre refugiats d'ultramar. No va ser admès ni un sol refugiat no cubà provinent de Llatinoamèrica o del Carib en 1986; els refugiats d'Haití continuen essent enviats a llur país d'origen. Uns 30.000 salvadorens han retornat a El Salvador des de l'augment de la violència política en aquell país en 1980, la qual cosa va provocar un augment en l'emigració. Les noves lleis d'immigració als Estats Units permetran a alguns refugiats sense documentació de quedar-se, però d'altres seran expulsats del país.

e) EL PROBLEMA DE LA SEGURETAT CONSIDERAT DES DEL PUNT DE VISTA DE LA SUPERVIVÈNCIA

Tal com hem esmentat en la discussió analítica, l'exigència de la "seguretat nacional" està produint un món cada cop més insegur. L'actual nivell de despeses militars s'acosta a un trilió de dòlars. Es tracta d'un augment real en les despeses militars d'arreu del món unes quatre o cinc vegades més des de la fi de la segona guerra mundial. Un cinc per cent de la producció total del món es destina a despeses militars. Aquestes despeses augmenten anualment a una proporció major o igual a la taxa d'augment anual del PNB mundial i són unes 25 vegades més grans que tot l'ajut oficial al desenvolupament per als països en vies de desenvolupament. Aproximadament una quarta part de tots els fons destinats a la investigació i al desenvolupament es destina a plans militars. Mentre que els països industrialitzats justifiquen el volum de la despesa militar, la part principal de l'exportació d'armes es destina a països en vies de desenvolupament. A causa de la creixent gravetat de la situació financera en aquests països, la taxa d'augment d'exportació d'armes ha baixat recentment. Segons el preu invariable del dòlar en 1982, les transferències d'armes van créixer de 26.8 bilions de dòlars en 1973 a 38.8 bilions en 1981 i ha baixat a 32.4 bilions en 1984 (s'entén: de dòlars).

Què volen dir totes aquestes xifres? Simplement indiquen que el món gasta increïbles quantitats de diners per tal de mantenir una accelerada cursa d'armaments que no només fa créixer la nostra inseguretat sinó que ens porta vers un col·lapse econòmic. Un informe anual preparat per Ruth Legek Sivard, titulat World Military and Social Expenditures ("Despeses militars i socials del món") mostra l'absurditat de la causa d'armaments a partir de les conseqüències actuals que té en les vides dels homes i de les dones del món. Les prioritats que revelen aquest engatjament en la cursa d'armaments són xocants. En el món, tres de cada cinc governs gasten més en guardar llurs ciutadans dels atacs militars que no pas en salvar-los dels enemics de la bona salut. A la Unió Soviètica es gasta més de dues vegades en defensa militar que en educació i salut juntes. Els Estats Units, que ocupa el primer lloc del món en despeses militars, ocupa el quart lloc en la taxa d'alfabetització, el catorzè lloc en el tant per cent de la població que té aigua neta, i el dissetè lloc en la taxa de mortaldat infantil.

La despesa militar es relaciona amb els dos reptes internacionals descrits abans. Quan els països en vies de desenvolupament començaven a endeutar-se, les seves importacions d'armes augmentaven. Des de mitjans de la dècada dels setanta fins a mitjans de la dècada dels vuitanta, les importacions d'armes dels països en vies de desenvolupament eren equivalents al 40% del deute addicional contret en aquest període. La despesa militar ha esperonat els conflictes a l'Àfrica, Centreamèrica i el Sudest asiàtic, els quals han provocat l'existència de milions de refugiats.

Senzillament, no és possible parlar de resoldre les necessitats del desenvolupament si hom no fa una marxa enrera en la cursa d'armaments entre les nacions del món. La "seguretat perd tot significat racional quan s'assoleix a base d'incrementar la misèria entre bilions de persones i quan provoca una situació tal que sotmet a l'amenaça d'anorreament a tota la població humana.

Grups religiosos han aixecat llurs veus vigoroses en els últims anys protestant contra la follia de la cursa d'armaments. La tradició pacifista, que gaudeix d'un reconeixement que va en augment, ha condemnat tota confiança en les armes, nuclears o no nuclears, en ordre a dirimir els conflictes. La tradicional doctrina de la guerra justa ha quedat interròmpuda pel que fa referència a l'ús de les armes nuclears i, per regla general, no s'ha trobat cap justificació moral que permeti el seu ús. Tot i així, els líders religiosos catòlics s'han mostrat reactes a condemnar directament la política de dissuasió, la política mitjançant la qual una nació manté armes nuclears amb l'amenaça de fer-ne ús si és atacat amb armes nuclears. Sota el guiatge del papa Joan Pau II, per exemple, els bisbes catòlics dels Estats Units acceptaren la política de dissuasió a condició que hom donés passos vers el desarmament. Amb tot, la continuació de la política de dissuasió sembla ser la força més important en la cursa d'armaments i mereix una crítica moral més severa.

d) PROBLEMES FUTURS ENTORN AL DESENVOLUPAMENT

Certament un repte fonamental en el camp de les relacions, internacionals és la redefinició del que entenem per "desenvolupament. En la *Populorum Progressio*, Pau VI la va definir senzillament com el pas "d'unes condicions menys humanes a unes altres de més humanes". Molts identifiquen el desenvolupament amb un procés que només afecta el Tercer Món, els anomenats "països en vies de desenvolupament, i el mesuren en termes estrictament econòmics, és a dir, en el nivell del PNB (producte nacional brut) "per càpita".

Però el model de desenvolupament que té el Primer Món ha estat posat en qüestió d'una manera seriosa en els últims deu anys. Per començar, la mesura del PNB / "per càpita" ha demostrat ser una indicació inadequada per veure si un poble s'està "desenvolupant" o no. En concret, aquest índex no dóna cap dada sobre la distribució, no explica si la qualitat de vida de la majoria de la gent millora de veritat en els aspectes bàsics de l'alimentació, de l'habitatge, de l'assistència mèdica, de l'educació, etc. És més, el PNB no distingeix entre activitats que han augmentat l'ingrés nacional pel fet de ser constructives (per exemple, més producció d'aliments) i activitats que han augmentat l'ingrés nacional pel seu caràcter de pal·liatives (per exemple, la neteja dels ambients contaminats). Les accions que es van emprendre després dels desastres de Bhopal i Txernobyl contribueixen al creixement del PNB tant com hi pot contribuir l'augment de la producció industrial i la major construcció d'habitatges.

Un seguit de pressions ens obliguen a reconsiderar la noció de "progrés" tal com l'hem entesa tradicionalment. Pressions polítiques lluiten per tal d'assolir el trencament dels lligams de

dependència que una gran part de Pacció Nord/Sud -ajut, comerç, inversions-, en ordre al desenvolupament, ha bastit al llarg dels anys. Pressions econòmiques critiquen la síndrome del "creixement que considera que l'abundància és el millor, sense fer-se preguntes bàsiques com ara: creixement de què? creixement per a qui? creixement amb quins efectes secundaris? Pressions ecològiques exigeixen un respecte més gran a l'ambient i als recursos escassos. Pressions culturals constitueixen un repte per a les arrogàncies de l'estiu de vida de les "élites" i de les classes mitges massa dependents. Xeconomies orientades al consum.

Com a resultat d'aquestes pressions, podem veure una opció creixent vers d'altres alternatives en la teoria i en la pràctica del desenvolupament. En cert sentit, es tracta d'un grup de persones que critiquen el model dominant i ofereixen d'altres perspectives. També és tracta d'un conjunt de pràctiques actuals que es duen a terme a gran i a petita escala.

El desenvolupament alternatiu posa l'èmfasi en l'autoconfiança i en l'autosuficiència, en la cooperació local i regional i en la descentralització, sempre que sigui possible. "El que és petit és bo" és un eslògan important si hom ha tingut cura de la tecnologia apropiada. S'utilitzen els recursos d'energia alternativa, com energia solar, en comptes de la dependència en el combustible fòssil no renovable i en la perillosa energia nuclear. L'economia informal (col·los-els, cooperatives, activitat voluntària, intercanvi especialitat, l'ajut mutu, l'activitat domèstica, etc.) és reconeguda com un factor important en totes les economies nacionals. Hom re-examina la natura del "treball" i es posa en qüestió la identificació treball amb ocupació remunerada. La possessió de terres i els problemes agrícoles juguen un paper més gran en els plans alternatius de desenvolupament, que consideren com un element clau per al futur la reforma de la terra i la reforma agrària. Hom reconeix que el paper de la dona és central: per exemple, en molts indrets del 70 al 80% de la producció d'aliments es troba en mans de dones.

Els valors i la direcció del moviment alternatiu representen certamen un repte al sistema capitalista i també a bona part del socialisme ortodox. Una bona descripció del pensament alternatiu i dels seus projectes pot trobar-se al Dossier IFDA, publicat bimensualment per la International Foundation for Development Alternatives. El TOFS (The Other Economic Summit) és el nom d'un grup d'economistes i especialistes en desenvolupament, procedents principalment d'Europa i de Nordamèrica que ofereixen perspectives perspicaces sobre "una nova economia en formació,.. (El punt de vista del TOFS es presenta a *The Living Economy*, editat per Paul Ekins, 1986).

© *Cristianisme i Justícia*, Roger de Llúria 13, 08010 Barcelona
Telf: 93 317 23 38; Fax: 93 317 10 94; correu-e:
espinal@redestb.es; <http://www.fespinal.com>